

ומקשינן לתנא קמא: **למה לי למיתני** "וכל בנותיה ילדו שלש שלש" והרי אין אנו זקוקים אלא לעשר בהמות מן הבנות ובנותיהן, ואם כן: הרי סגי שתוליד חד מינייהו [מן הבנות] **תלת, ואינך** בנות סגי שילידו תרתי תרתי [הרי די שתלד רק אחת משלש הבנות שלש בנות, ואחיותיה ילדו שתי בנות, והרי עשר בהמות למעשר]?!?

ומשנינן: **אידי דאיכא חדא** מן הבנות **דלא סניא** שלא יתכן שיהיה חיוב מעשר **בלא שתלד שלש בנות, תנא כולחו** בנות **דילדו שלש שלש** [כיון שאחת מן הבנות בהכרח יש להעמיד שילדה שלש בנות, לכן נקט התנא גם באחיותיה לידת שלש בנות ולא שתיים].

ואכתי מקשינן: **ולמה לי למיתני שלש בנות לבנות כלל?! לילדו כולחו** בנות **תרתי בנות,** והרי תשע בהמות בנות ובנות הבנות, ותיחדר **איחי ותוליד בהדיהו** [ועוד תלד האם עצמה ולד נוסף באותה שנה], והרי עשר בהמות!?

לימא קסבר תנא קמא מטנפת אינה חוזרת כא-א ויולדת בתוך שנתה. כלומר, אפילו אם טינפה בשנה זו, שוב אינה חוזרת ויולדת עד מלאת שנה לטינופה, וכל שכן זו, שילדה

מסייעת הגמרא לכך שיש להפוך את השיטות: **והתניא** [בניחותא]: **חלב פוטר, דברי רבי יהושע. רבי עקיבא אומר: חלב אינו פוטר.**

תנו רבנן:

א. הברייתא והסוגיא שעליה, מתבארת כאן לפי פירוש רש"י כפי שגרס בדבריו החק נתן [הובא באהל משה].

ב. אין מצטרפות בהמות לחיוב מעשר, אלא אם כן נולדו בשנה אחת, וקיימא לן שראש השנה למעשר בהמה הוא אחד באלול.

גדייה (5) שילדה שלש בנות בכרס אחד, **וכל בנותיה ילדו שלש שלש בנות,** (6) **כולן, כל תריסר הבהמות, שלשת הבנות, ותשעת בנות הבנות, נכנסות לדיר להתעשר.** כלומר, יתכן הדבר שנולדו כל אלו בשנה אחת, כך שיהיו ראויים להתעשר כאחת.

אמר רבי שמעון: אני ראיתי גדייה שעישרה בתוך שנתה. כלומר, תוך שנה מלידת בנותיה ילדו הבנות עצמן עד שהשלימו לעשר בהמות כדי מעשר, וכעין שאמר תנא קמא, ולקמן מפרש מאי בינייהו.

מהרי"ט אלגאזי אות מ (הראשון) אות א.

5. ביאר רש"י, שלכך נקט התנא "גדייה", כי דרכה לילד כמה בכרס אחד. וראה עוד ברש"ש.

6. ביאר רש"י, שלכך נקט התנא "שלש" לשון נקיבה, שאם לא כן יש בכורות ביניהם שאינם חייבים במעשר בהמה.

הסובר כן בחולין נדה יח ב, היינו דוקא להקל, בזה רבי מאיר הוא דאמר כן, אבל להחמיר אפילו חכמים מודים דסמוך מיעוטא לחזקה, והוה ליה פלגא ופלגא להחמיר. אבל דעת הרמב"ם הרמב"ן והרא"ש דקיימא לן חלב פוטר, דלא חיישינן למיעוטא.

ובביאור דעת הראשונים החולקים, שאין אומרים סמוך מיעוטא לחזקה, ראה מה שכתב

אתה מוצא שיתעשרו הבנות ובנות הבנות אף "בתוך שנתה", דהיינו, אפילו בתוך — ולא בסוף — אותה שנה שילדה האם את שלשת הבנות הראשונות. ואת יסוד מחלוקתם מבארת הגמרא בכמה אופנים: (2)

האופן הראשון:

איכא בינייהו, בין תנא קמא לרבי שמעון — דזעירי.

דאמר זעירי: אין טינוף פחות משלשים יום, והיינו שאינה מקבלת זכר עד שלשים יום מעת שטינפה:

תנא קמא אית ליה דזעירי, וצריך אתה ליתן מיום טינופם, שהיה ביום תום החודש הששי ללידתם, עוד שלשים יום שלמים. ורק למחרתו, בסוף החודש השביעי מעת שנולדו, מקבלות הן זכר, ושוב צריך אתה ליתן חמשה חדשים שלמים להריון, ויולדות למחרתו, דהיינו, ביום תום שנה מלידתן.

בשנה זו, שאינה חוזרת ויולדת עד מלאת שנה ללידה הקודמת. ולכן אי אפשר לצרף בת אחר בת למעשר, כי לא נולדו בשנה אחת.

ודחינן: אפילו אם תמצוי לומר **מטנפת חוזרת ויולדת בתוך שנתה**, אבל יולדת ולד גמור, ודאי אינה חוזרת ויולדת בתוך שנתה, ואי אפשר שתלד בהמה בת אחר בת בתוך שנה. (1)

מוסיפה הגמרא לפרש את המשך הברייתא, אמר רבי שמעון: אני ראיתי גדייה שעישרה בתוך שנתה:

ודנה הגמרא: מאי איכא בין תנא קמא לרבי שמעון?

ומפרשת הגמרא, שנחלקו באופן שטינפו הבנות ביום האחרון של החודש הששי ללידתם, ומחלוקתם היא, שלתנא קמא אי אתה מוצא שיתעשרו הבנות ובנות הבנות אלא אם ילדו הבנות ביום תום השנה מלידתן, ואילו רבי שמעון סובר, שפעמים

ענין זה לרבי יהושע ותנא קמא. וצריך לומר שיסוד המחלוקת הוא אחד אם טינוף כלידה או לא. וראה מה שתמה הרש"ש על רש"י.

2. ראה בחזון איש בכורות כ א שכתב לתמוה הרבה על פירושו של רש"י:

א. "טנפה בסוף ששה" הם דברי נביאות ואין רמז לזה בברייתא. ב. "מטנפת אינה חוזרת ויולדת תוך שנתה" משמע תוך שנתה של לידה דומיא דלעיל כ א. "תוך שנתה" דרבי שמעון לא מיטפי מדתנא קמא, וקשה להעמיס פלוגתתן בלשון הברייתא.

1. א. נתבאר על פי רש"י, ש"תוך שנתה" הנזכר כאן אין הכוונה ל"תוך שנתה הראשונה" וכדלעיל גבי פלוגתא דרבי ישמעאל ורבי עקיבא, אלא הכוונה היא תוך שנה מלידת הקודמת. ומיהו כתב רש"י בד"ה לימא: ולהכי נקט מטנפת, דסלקא דעתך אמינא דמטנפת נמי שוהה לילד כיוולדת, ובעי למיפשט מינה סתמא אי כתנא קמא אי כרבי יהושע דפליג לעיל במטנפת. ולכאורה הדברים מתמיהים, שהרי רבי יהושע ותנא קמא דלעיל נחלקו בתוך שנה הראשונה ללידתן, אם מטנפת וחוזרת ויולדת הכל בתוך שנה ראשונה, ואילו כאן אנו דנים אם מטנפת וחוזרת ויולדת בתוך שנה לטינופה, ומה

לתנא קמא, לא אמרינן "מקצת היום ככולו", וצריכה היא שלשים יום שלמים מטינופה, ורק למחרתו מקבלת היא זכר, וכן צריכה היא חמשה חדשים שלמים שלמחרתו יולדת, ונמצא שלא תלד עד יום האחרון של שנת לידתה.

לרבי שמעון, אמרינן "מקצת היום ככולו", ונמצאת יולדת יום או יומיים קודם תום שנת לידתה.

האופן הרביעי:

ואיבעית אימא, דכולי עלמא אמרינן מקצת היום ככולו.

והכא, במהוסר זמן, קודם יום השמיני ללידה, שאינו ראוי להקרבה, כדכתיב "ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לה'", האם הוא נכנס לדיר להתעשר, קמיפלגי:

תנא קמא סבר: מחוסר זמן אינו נכנס לדיר להתעשר.

ורבי שמעון סבר: מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר.⁽³⁾

ולכן אמר רבי שמעון שמתעשרים בתוך שנתן, והיינו, שאפשר לעשרן בתוך שנתן שנולדו, ביום לידתן עצמו, כשנולדו לפני

ואילו רבי שמעון לית ליה דזעירי, ואין הן צריכות להמתין שלשים יום מטינופן עד שיקבלו זכר, ונמצא שאף אם טינפו ביום תום ששה חדשים מלידתן יכולות הן לילד בחודש האחרון לשנתן, ולא דוקא ביום תום שנה מלידתן.

האופן השני:

ואיבעית אימא לפרש את יסוד מחלוקתם: דכולי עלמא אית להו דזעירי שאינה מקבלת זכר עד שלשים יום מטינופה, והכא, ביולדת למקוטעין קא מיפלגי:

תנא קמא סבר: אינה יולדת למקוטעין, ואינה יולדת עד מחרת תום חמשה חדשי הריון.

ורבי שמעון סבר: יולדת למקוטעין, ויכולה היא לילד בחודש החמישי להריונה, ולא דוקא ביום תום שנה מלידתה.

האופן השלישי:

ואיבעית אימא, דכולי עלמא אינה יולדת למקוטעין, והכא במקצת היום ככולו, האם מקצת היום האחרון לשלשים הימים מטינופה, ומקצת יום האחרון של חמשת חדשי הריונה, נחשבים כיום שלם, קא מיפלגי:

והיינו משום שהוא מצרף גם את האם למעשר, ופלוגתתם היא, דלתנא קמא כשם דלזעירי המטנפת אינה מקבלת זכר עד שלשים יום, כך מי שנולד אין הוא עצמו מקבל זכר עד שלשים יום, ונמצא, שאם אין אומרים מקצת היום ככולו ואינה יולדת למקוטעין, אי אפשר שהסבתא ונכדותיה נולדו בשנה אחת, כי הסבתא לא ילדה

3. כתב החזון איש בכורות כ א, דמדברי התוספות נראה שהיה להם פירוש אחר מרש"י בביאור מחלוקת תנא קמא ורבי שמעון. והוא, דתנא קמא שהזכיר לידת שלש שלש משמע שאינו מצרף את האם למעשר, כי לא יתכן שתצטרף עם נכדותיה למעשר כפי שיתבאר, ואילו רבי שמעון לא הזכיר שלש שלש בנות,

סוף היום. אבל לתנא הן מתעשרין לשנה הבאה.

א. גואל, הן בכור והן מעשר אינם נגאלים [נפדים] ואפילו כשנפל בהם מום.

כא-ב והתניא [בניחותא]: רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון:

ב. מום, הן בכור והן מעשר קדושים קדושה גמורה אף אם יש בהם מום. תאמר בשאר קדשים שאם קדם מום קבוע להקדישן אינם קדושים אלא קדושת דמים.

מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר ומתקדש בקדושת מעשר בהמה, אף שאינו נקרב על המזבח עד יום השמיני, והרי הוא כבכור. מה בכור קדוש לפני זמנו, שהרי עם יציאתו מן הרחם הוא קדוש, אף מעשר שהוא מחוסר זמן קדוש לפני זמנו, וקרב לאהר זמנו.

ג. תמורת, הן בכור והן מעשר אין תמורתן קריבה על המזבח.

ומקשינן: אדיליף מבכור, נילף מקדשים שאין להקדישם כשהם מחוסרי זמן! (1)

ד. אכילה, הן בכור והן מעשר שנפל בהם מום נאכלים: הבכור לכהן, והמעשר לבעלים, תאמר בשאר קדשים שאינם נאכלים אלא נפדים. (2)

ומשנינן: מסתברא, מבכור הוה ליה למילף למעשר ולא מקדשים, שכן דומה מעשר לקדשים בארבעה דברים:

ומקשינן: אדרבה מקדשים הוה ליה למילף למעשר, שכן דומה המעשר להם בארבעה דברים אחרים:

תוספת דברים בזה.

עד יום הראשון לחודש השני ללידתה, והוסף עליהם חמשת חדשי הריון שלמים, הרי שנולדו הבנות בראשון לחודש השביעי ללידת האם, והן לא נתעברו עד הראשון לחודש השמיני ללידת הסבתא, וילדו את הנכדות בראשון לשנה שניה ללידת הסבתא, ואין מצטרפות הסבתא ונכדותיה למעשר בהמה. אבל רבי שמעון חלוק על אחד מאלו, ושפיר תמצא סבתא ונכדותיה מתעשרות כאחת.

1. ביארו התוספות בזבחים קיד ב ד"ה היתר: היינו דאסור להקדישם כשהם מחוסרי זמן, אבל אם הקדישם תוך זמנם קדושים, אלא דעבד איסור, דרחמנא אמר "ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לה", מיום השמיני אין הא קודם לכן לא, אבל מעשר לרבי שמעון שרי להכניסו תוך זמנו לדיר להתעשר.

וביאור האיבעית אימא שנחלקו תנא קמא ורבי שמעון במחוסר זמן אם נכנס לדיר להתעשר, היינו: שבאמת גם לתנא קמא משכחת לה שיהיו הסבתא ונכדותיה בנות שנה אחת, כי אמרינן מקצת היום ככולו, אלא שהנכדות אינן נכנסות לדיר להתעשר עד יום השמיני ללידתן ואינן מצטרפות עם הסבתא, ואילו לרבי שמעון מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר. וראה עוד שם

ורבי עקיבא איגר שם ציין לכרייתא המובאת ביומא סג ב: "ירצה לקרבן אשה לה" אלו אישים [שלא יתן מהם על אש של מערכה], מנין שלא יקדישנו מחוסר זמן, תלמוד לומר "קרבן" [ומשעת הקדשו קרוי קרבן].

2. כן פירש רש"י. והתוספות הקשו על זה דבכלל "גואל" הוא, ולכן פירשו: דמשונה